

درخشان در جوانی انزوا در میانسالی

برای جمشید عندلیبی
که دیروز در ۶۶ سالگی درگذشت

عطا نویدی

پژوهشگر موسیقی ایران

جمشید عندلیبی، یکی از تأثیرگذارترین نوازندگان نی بود که در صدای او در خاطر شنیداری بسیاری از اهالی و دوستداران موسیقی نقش بسته است. او پله‌پله نردبان موسیقی را بالا رفت تا به آخرین پله‌های آن رسید و جایگاهی در دنیای موسیقی به دست آورد. او مسیر طولانی‌ای را در این راه طی کرد، موسیقی را از کودکی در کلاس‌های فرهنگ و هنر سنجید که مسئول آن حسن کامکار بود، شروع کرد و نی را به‌طور خودآموز فراگرفت و بعدها در دوران دانشجویی در تهران با شاگردی نزد حسین عمومی، نوازندگی‌اش را تکمیل کرد و بعدتر از کرسی استاد حسن کسایی بهره برد. عندلیبی از جمله هنرمندانی بود که با شکل گرفتن گروه‌هایی مانند شیدا و عارف، فعالیت جدی‌اش آغاز شد. او از همان ابتدا در کنار هنرمندان جوانی که سال‌ها بعد هر کدام نامشان ستاره‌ای درخشان در موسیقی شد، به فعالیت پرداخت. او در گروه عارف به سرپرستی پرویز مشکاتیان در خلق آثار فراوانی همکاری داشت که اکثرشان با صدای محمدرضا شجریان عرضه شد؛ از جمله «بیداد»، «دستان»، «نوا مرکب خوانی (بخش گروه نوازی)» و «دودود». رد صدای نی عندلیبی در خاطر جمعی اهالی موسیقی جدی، بسیار برجسته و نمایان است. جدا از تکنوازی‌ها و جواب‌آوازها در آلبوم‌های گروه عارف، همکاری‌اش در کنسرت‌های چهارنفره به اتفاق محمدرضا شجریان، داریوش پیرنیکان، مرتضی اعیان و بعدها همایون شجریان در مقام نوازنده تنبک و در برهه‌های کوتاه جمشیدمحمبی از برجسته‌ترین کنسرت‌های ساز و آواز و بداهه‌پردازی در تاریخ موسیقی ردیف‌دستگاهی است. کنسرت‌هایی که ساز و آواز بداهه داشتند و با اجرایی‌های فراوان در ایران، اروپا و آمریکا روی صحنه رفتند و حاصل آن شد آلبوم‌های «دل مجنون»، «پیام نسیم»، «سرو چمن» و «ایاد ایام».

عندلیبی همچنین عضو ثابت گروه آوا به خوانندگی و سرپرستی محمدرضا شجریان بود که این همکاری تا اواخر دهه ۱۳۷۰ ادامه داشت و موجب همکاری در آثار برجسته‌ای همچون «آسمان عشق» و «رسوای دل» شد. او همچنین سال‌های زیادی در کنار برادر هنرمندش جلیل عندلیبی در گروه مولانا همکاری داشت.

جنس صدای نی عندلیبی منحصر به فرد بود. صدای بی‌نی او بسیار کامل بود و صدای اوچ و غیث‌اش؛ شفاف و شیشه‌ای بی‌هیچ صدای اضافی، ویژگی‌های صدای نی عندلیبی از او هنرمندی ساخت که می‌توانست صدای سازش را از دیگران تمیز دهد و می‌شد بگوییم جنس صدای نی عندلیبی را می‌پسندم.

تأثیر جمشید عندلیبی در استقبال، فراگیر شدن و به تبع آن، آموزش ساز نی بسیار قابل‌انکار است. او به واسطه پرکار بودنش، نقش زیادی در علاقه‌مند کردن نسل‌های مختلف به ساز نی داشت و در دوران مختلف کاری‌اش، شاگردان فراوانی تربیت کرد و بسیاری از نوازندگان فعلی مستعد و جوان بنوعی‌نوع به نتیجه هنری جمشید عندلیبی هستند. همچنین سلیقه شنیداری و تکنیک امروزی نوازی، تا حد زیادی موهون این هنرمند است.

جمشید عندلیبی یک نوازنده باتکنیک بالایی نوازندگی بود. او متبحرانه قطعاتی مانند ساخته‌های مشکاتیان را اجرا می‌کرد و سال‌ها بعد اوایل دهه ۸۰ برای نخستین بار در نی نوازی دو آلبوم با نام «به یاد گذشته» منتشر کرد که در آن قطعات دشوار استاد ابوالحسن صبا که همه برای ویولن ساخته شده بودند را با نی اجرا کرد. از بزرگ‌ترین و تأثیرگذارترین فعالیت‌های جمشید عندلیبی می‌توان به ضبط و انتشار بخشی از ردیف میرزا عبدالله به روایت نوری بررومند در اوایل دهه ۸۰ اشاره کرد. این اولین ضبط آموزشی ردیف موسیقی توسط یک نوازنده نی بود که در ایران انجام می‌شد. قرار بود بخش دوم و تکمیلی ردیف میرزا عبدالله، پس از انتشار آلبوم اول منتشر شود که به این مهم هیچ‌گاه جامه عمل پوشانده نشد؛ اما تأثیر همان بخش اعظم ردیف بر برپرواز آموزشی نی نوازی ایران، بسیار شگرف بود.

عندلیبی از اواسط دهه ۸۰ پس از یک دوران پرکار، عزت‌نشینی پیشه کرد و به انزوا کاری رفت. انزوایی که در میانه دهه ۹۰ و تا آخرین سال عمرش می‌کوشید از آن خارج شود، اما هیچ‌گاه نتوانست به دوران اوچش بازگردد. جمشید عندلیبی نمونه بارز یک استعداد درخشان در موسیقی ایران بود که بی‌مهری‌ها و جفای روزگار او را به انزوا کشید و اینگونه مظلوم در بهت و نابوری جامعه موسیقی، رخت از جهان برپشت. «نی نوا»، اثر جاودانه حسین علیزاده و نی جمشید عندلیبی، «نی نوا»، از برجسته‌ترین و شریف‌ترین نمونه‌های تلفیق در موسیقی ایرانی است. اثری تکرارناپذیر که با هر صدای نی به‌جز ساز جمشید عندلیبی، برای حافظه شنیداری مردم ایران ناموس است. در این مجال جای پرداختن به ویژگی‌های تکنیکی نوازندگی عندلیبی در نی نوا نیست؛ اما باید گفت همان چند جمله تکنوازی عندلیبی در اثر درخشان حسین علیزاده کافی است تا یک نوازنده در تاریخ موسیقی جاودانه شود.

یک گام بلند

با تصمیم کمیته داوران

مهسا قربانی یکی از داوران اتاق VAR دربی تهران خواهد بود

سپهر خرمی

گزارشگر ورزشی هم‌میهن

دربی تهران قرار است با حضور مهسا قربانی به عنوان یکی از اعضای کادر داوری برگزار شود. این موضوعی است که خداداد افشاریان، رئیس کمیته داوران فدراسیون فوتبال ایران نیز تأیید کرد. شهرآورد قبلی حواشی متعددی داشت؛ از جمله عدم هماهنگی داور وسط، یعنی موعود بنیادی فر با داوران اتاق VAR که برخی صحنه‌ها که داوران اتاق وار تأکید داشتند مورد بازبینی قرار بگیرد، توسط داور وسط رد شد. همین موضوع باعث شد تا برخی تصمیمات داور زیر سوال برود و نمره قبولی از سوی کارشناسان نگیرد. تا همین چند وقت پیش حضور زنان در ورزشگاه به صورت جسته و گریخته و با تعداد بسیار محدودی رخ داده بود، اما حالا قضاوت داور زن در دیدار دربی - هرچند در اتاق وار - اتفاق بزرگی است که باید به فال نیک گرفت. مخالفت برخی جریان‌ها با حضور زنان در ورزشگاه‌ها و رویکرد بازیکنان و مربیان دو تیم در مواجهه با کمک‌داور زن در اتاق وار، موضوعی است که خبرنگار هم‌میهن از خداداد افشاریان، رئیس کمیته داوران، پرسیده و دیدگاه او را جویا شده است.

شانس بالای قربانی برای جام جهانی

بارها در کوچه و خیابان با این جمله و دیدگاه روبه‌رو شده‌ایم که زنان نمی‌توانند مسابقات فوتبال مردان را قضاوت کنند. هر چند این موضوع در فوتبال اروپا تقریباً حل شده است اما در فوتبال ایران هنوز شاهد چنین رخدادی هستیم تا اینکه خداداد افشاریان در گفت‌وگو با «هم‌میهن»، اعلام کرد، قطعاً یکی از داوران ویدئویی، خانم مهسا قربانی است. در واقع این اولین بار است که یک داور زن قرار است جزو کادر داوری شهرآورد تهران و یکی از مسابقات حساس فوتبال ایران باشد. افشاریان در این خصوص به خبرنگار هم‌میهن گفت: «تصمیمی است که دو، سه روز اخیر اتخاذ شده، تا این قدم بزرگ سرانجام برداشته شود. خانم مهسا قربانی یکی از داورانی است که لایسنس فیفا را در این زمینه دارد و بهترین فرصت بود تا بتوانیم از این امتیاز در داخل ایران بهره‌مند شویم.»

بهرغم اینکه مهسا قربانی به همراه دیگر داور زن فوتبال ایران یعنی مهناز ذکایی، سال ۲۰۲۱ لایسنس قضاوت با وار را در کشور امارات و پس از گذراندن سه مرحله دریافت کرده بود؛ اما فیفا تأکید داشت که داوران بعد از دریافت لایسنس باید به‌طور مداوم از این تکنولوژی استفاده کنند. غیبت وار در فوتبال ایران باعث شده بود تا این دو داور زن شانس قضاوت در جام جهانی ۲۰۲۳ زنان را از دست بدهند، چرا که یکی از الزامات فیفا، قضاوت داوران زن در فوتبال مردان است تا تجربه بیشتری را کسب کنند. فیفا صراحتاً در نامه‌ای که به فدراسیون فوتبال ایران ارسال کرده بود؛ اعلام کرده بود که قربانی باید در مسابقات مردان قضاوت داشته باشد؛ چراکه جام جهانی زنان سطح بالایی دارد و به همین دلیل داوران حاضر در این تورنمنت باید قضاوت در سطوح بالاتر را تجربه کرده باشند. اما این امکان هم برای قربانی فراهم نشد و سرانجام این داور نتوانست در جام جهانی ۲۰۲۳ حاضر شود. هر چند خداداد افشاریان تأکید کرده بود که به فکر راه چاره‌ای است تا مهسا قربانی و مهناز ذکایی بتوانند در مسابقات مردان قضاوت کنند، اما این اتفاق سرانجام بعد از گذشت دو سال در حال رخ دادن است تا حداقل مهسا قربانی، شانس حضور در جام جهانی ۲۰۲۷ زنان را از دست ندهد.

مخالفت‌ها

حضور زنان در ورزشگاه اما موضوعی نیست که طی یکی، دو روز رفع شده باشد. هرچند در حال حاضر فقط ۲۵۰۰ بلیت برای زنان در بدترین جای سکوها و ورزشگاه آزادی در اختیار زنان قرار می‌گیرد

اما همین موضوع نیز بیش از ۳۰ سال طول کشید تا تابویش شکست شود. شانزدهم مهرماه ۱۳۹۸ حدود ۲۰۰ نفر از کسانی که مخالف حضور زنان در ورزشگاه‌های فوتبال بودند،

مقابل مجلس شورای اسلامی تجمع کردند تا نمایندگان مجلس مانع از چنین رخدادی شوند. همچنین برخی از مراجع تقلید دلایلی را مطرح کردند که حضور زنان در ورزشگاه‌های فوتبال به صلاح نیست. اصل حرف مراجع تقلید این است که ورود زنان به ورزشگاه‌ها، اولیبتی نیست که همیشه در موردش صحبت شود. یکی از فعال‌ترین مراجع تقلید در این باره آیت‌الله ناصر مکارم‌شیرازی است. آیت‌الله مکارم‌شیرازی می‌گوید، حضور زنان در ورزشگاه ضرورتی ندارد: «جو حاکم در ورزشگاه‌ها برای حضور زنان مناسب نیست، اختلاط جوانان سرچشمه مشکلات زیادی از نظر اخلاقی و اجتماعی می‌شود، در بعضی از ورزش‌ها، مردان پوشش مناسبی در برابر زنان ندارند و زنان موقعی که این برنامه‌ها را از رسانه‌ها می‌توانند ببینند، حضور آنها در ورزشگاه‌ها ضرورتی ندارد.»

از سوی دیگر آیت‌الله حسین نوری همدانی، از مراجع تقلید در پاسخ به استفتای پیرامون حضور زنان در ورزشگاه‌ها تأکید دارد که این اقدام باید ترک شود. این مرجع تقلید می‌گوید: «حضور زنان در ورزشگاه‌ها خالی از مفسده نیست و باید ترک شود.»

همین دیدگاه که مربوط به دو، سه سال اخیر است، نگرانی‌هایی را به وجود آورده تا در آستانه شهرآورد تهران، سراغ رئیس کمیته داوران برویم تا نظر او را جویا شویم. خداداد افشاریان در پاسخ به این سوال خبرنگار هم‌میهن مبنی بر اینکه با انتخاب داور زن برای دربی تهران نگران برخی اظهارنظرها و واکنش‌های منفی در این باره نیست؟ گفت: «کنته‌ای که حائز اهمیت است اینکه در هر صورت باید روزی چنین مسائلی با در نظر گرفتن شرایط کشور و البته فوتبال ایران، حل شود. برخی مسائل، نکات و قوانین بین‌المللی است و باید آن را در نظر گرفت. در حال حاضر داورانی از ایران که لایسنس فیفا برای داوری مسابقات، با نظارت سیستم ویدئویی را دارند، فقط موعود بنیادی فر از بخش مردان و خانم‌ها مهسا قربانی و مهناز ذکایی در بخش زنان هستند. اگر ما می‌خواستیم مثل دیدار رفت دربی از داور خارجی برای اتاق ویدئویی استفاده کنیم، باید هزینه‌های بیشتری را تقبل می‌کردیم، ضمن اینکه این فرصت را از داوران خودمان نیز دریغ کرده بودیم اما حالا این فرصت به خانم مهسا قربانی رسیده تا در اتاق VAR حضور داشته باشد، صحنه‌های مشکوک را بازبینی کند و نظر بدهد. این موضوع را نیز باید توجه کرد که خانم مهسا قربانی در اتاق ویدئوچک هستند و اصلاً قرار نیست ایشان در کنار زمین باشند که حساسیتی از سوی برخی ایجاد شود.»

افزایش حواشی؟

دربی گذشته با وجود وار، حواشی بسیاری داشت تا ثابت شود موعود بنیادی فر آنطور که باید، هنوز تجربه لازم برای قضاوت با حضور وار را ندارد. بنیادی فر بعد از قضاوت دربی، برای حضور در جام ملت‌های آسیا نیز از الزامات فیفا، قضاوت ضعیف بعد از پایان دور گروهی، از لیست داوران دور حذفی خط خورد و کنار رفت. در دربی گذشته، بنیادی فر نشان داد آنطور که باید با داوران اتاق وار هماهنگ نیست و برخی صحنه‌هایی که به‌جد نیازمند بازبینی بود، توسط بنیادی فر رد شد که شائبه‌های زیادی را به وجود آورد. حالا برخی نگرانی‌ها وجود دارد تا بازیکنان و مربیان دو تیم نسبت به داور زن در اتاق وار، واکنش مثبتی نداشته باشند. افشاریان در این باره به خبرنگار هم‌میهن گفت: «نهایت تلاش ما این است تا بهترین کادر داوری را انتخاب کنیم تا حواشی به سمت داوران اتاق وار نرود، ضمن اینکه خانم مهسا قربانی از بهترین داوران بین‌المللی در کشور ایران و قاره آسیاست که می‌تواند خودش را برای دیدار شهرآورد نشان دهد.» سال گذشته، اولین داور زن مجوز قضاوت در فوتبال زنان را کسب کرد که با توجه به نگاهی که در جامعه عربستان وجود داشت گام بلندی محسوب می‌شد اما حالا مسئولان فوتبال ایران می‌توانند در این زمینه اعلام کنند که از فوتبال عربستان پیشی گرفته‌اند، هرچند در بخش ساخت‌افزایی از این کشور عقب‌تر هستند.

چهره

شاعر شطیحات

شاعر معاصر گرد اهل ایران و ارائه‌دهنده سبک جدیدی از مثنوی بود که در زمینه شعر آیینی و انقلاب با درونمایه‌ای عرفانی فعال بود. به او لقب بنیانگذار مثنوی و شطیحات جدید هم داده بودند. کتاب‌ها کفش‌های مکاشفه، یک لیوان شطح داغ، باران پروانه، نودان الماس، روستای فطرت، طغیان ترانه، قوس غزل و ترانه‌های ایللیایی از جمله آثار اوست اما آنچه بیش از هر چیز دیگری با نام «احمد عزیزی» گره خورده، نثر شطح‌گونه اوست. در واقع دلیل سرشناسی او، ارائه‌دادن سبکی متمایز و نو در شعر (مثنوی) و نثر (شطح‌گونه) بود. شاعری تأثیرپذیرفته از مولوی، سهراب سپهری و ببیدل دهلوی. قبل از پیروزی انقلاب، به دعوت شمس آل احمد به تهران رفت و دیداری نیز با شهید مرتضی مطهری داشت. با آغاز جنگ، به همراه خانواده به تهران نقل مکان کرد و به همکاری با روزنامه جمهوری اسلامی پرداخت. احمد عزیزی ۱۶ اسفندماه ۱۳۹۵ بر اثر اختلالات کلیوی درگذشت.

کتابخانه

تاریخ تحولات داخلی ژاپن

کتاب «ژاپن رویاروی جهان»، نوشته مری ال. هنمن، با ترجمه بابک محقق در ۲۷۹ صفحه و با قیمت ۲۶۰ هزار تومان توسط نشر نی منتشر شده است. این کتاب سیری است در تاریخ تحولات داخلی ژاپن در فاصله سال‌های ۱۹۲۵ تا ۱۹۵۲ که ضمن آن به مداخلات خصمانه این کشور در چین طی دو دهه ۴۰-۳۰، همچنین نقش ژاپن در جنگ جهانی دوم می‌پردازد. در نهایت فصل مربوط به بازسازی ژاپن در قوای متفقین به‌ویژه آمریکا صورت گرفت، حاوی نکات بسیار مهمی است که مروری بر اسناد موجود درباره آن، جزئیات بیشتری را دربره مسیر

ژاپن رویاروی جهان
نویسنده:
مری ال. هنمن
مترجم: بابک محقق
انتشارات: نی

م تفاوت ژاپن در سال‌های بعد روشن می‌کند. این کتاب‌ها بیش از پنج دهه، منبع اساسی دانشجویان و پژوهشگران تاریخ بوده است که اینک به‌تدریج در اختیار خوانندگان فارسی‌زبان قرار می‌گیرد.

تاریخ

قطع روابط ایران و انگلستان

در ۲۵ بهمن‌ماه ۱۳۶۷، حکم امام خمینی (ره) مبنی بر ارتداد و قتل سلمان رشدی صادر شد. ۴ روز بعد، نویسنده کتاب «آیات شیطانی»، از اینکه کتابش باعث ناراضی‌تای مسلمانان

شده است، اظهار تأسف و پوزش کرد. یک‌روز پیش از این عذرخواهی، رئیس‌جمهور وقت ایران بر یکسان بودن دیدگاه دولت ایران با فتوای امام خمینی (ره) تأکید کرد و بدین ترتیب عذرخواهی سلمان رشدی برای ختم این مسئله کفایت نکرد. بعد از آن، در ۹ اسفندماه ۱۳۶۷، مجلس شورای اسلامی طی جلسه فوق‌العاده‌ای، با اعلام ضرب‌الاجل یک‌هفته‌ای برای انگلیس، هرگونه رابطه سیاسی با لندن را منوط به عذرخواهی مقامات انگلیسی و تجدیدنظر در مواضع غیراصولی نسبت به جهان اسلام و کتاب «آیات شیطانی» کرد. وزیر امور خارجه انگلیس ضمن ابراز تأسف از انتشار کتاب رشدی، خود و دولت متبوعش را از مسئولیت انتشار این کتاب جدا دانست. این اظهارات و موضع‌گیری‌ها فاقد عنصر عذرخواهی رسمی و علنی بود و به همین دلیل دولت جمهوری اسلامی ایران در ۱۶ اسفندماه ۱۳۶۷، در پایان مهلت یک‌هفته‌ای، روابط سیاسی خود را با انگلستان به‌طور رسمی قطع کرد.